

Skolkovo ja vallan glokaali maantiede

A n n i K a n g a s

Mottomme on: tulkaa, eläkää, olkaa luovia ja tienatkaa rahaa itsenne, Venäjän ja yhteisen sivilisaatiomme hyväksi (Viktor Vekselberg, Itogi 2010).

Moskovan länsipuolelle Skolkovoon rakennetaan ”uuden Venäjän symboliksi” (Medvedev 2011b) ja ”nyky-Venäjän kunnianhimoisimmaksi hankkeeksi” (Itogi 2010) kuvattua innovaatiokaupunkia (*innograd*). Hankkeen pontimena on ajatus, että Venäjän nostaminen globaaliksi suurvallaksi edellyttää yhdysvaltalaista piilaaksoa vastaavan ”maailmanluokan tutkimus- ja tuotekehityskeskuksen” rakentamista (Medvedev 2009). *Innograd* ilmentää murrosta, jossa valtion maailmanpoliittisen aseman mittarina ei pidetä sen valtioterritorion kokoa tai alueellisen kehityksen tasapainoisuutta, vaan kansallista tasoa alempien paikkojen globaalia näkyvyyttä ja houkuttelevuutta (Golubchikov 2010). Skolkovo kertoo tietyn globaalipoliittisen ajattelumallin jalkautumisesta venäläiseen kontekstiin. Pureudun aiheeseen pohtimalla uusliberaalin hallintavallan ja kansakuntadiskurssin vuorovaikutusta

Skolkovosta käydyssä keskustelussa.

Venäjä on raaka-ainetalous, joka on sekä vienti- että verotulojen osalta riippuvainen öljystä ja kaasusta. Tässä suhteessa Skolkovo näyttäytyy Venäjän modernisaatiohankkeen kärkiprojektina. Sen panostusten teknologisiin innovaatioihin ajatellaan edistävän irtaantumista ”resurssikirouksesta” eli luonnonvaroihin nojaavasta talouskasvusta. Skolkovo-projektien alkupisteenä pidetään presidentti Medvedevin puhetta liittokokoukselle 29. marraskuuta 2009 (Medvedev 2009). Toistaiseksi innovaatiokaupungin ainoa toiminnassa oleva rakennus on tähän valtiolliseen hankkeeseen epäsuorasti kiinnittyvä yksityinen Moskovan johtamiskorkeakoulu (*Moskovskaja škola upravlenija*). Varsinaisen innovaatiokeskuksen ensimmäiset rakennukset valmistuvat kesällä 2012, ja vuoteen 2015 mennessä tämän neljän neliökilometrin alueen odotetaan olevan noin 35 tuhannen ihmisen asuin- tai työpaikka.

Analysoin tässä artikkelissa venäläistä Skolkovo-keskustelua. Aineisto koostuu Skolkovoa koskevista keskeisistä hallinnollisista dokumenteista, hankkeen edustajien julkaistuista haastatteluista, innovaatiokaupungin esittelymateriaalista sekä muusta julkisesta keskustelusta. En arvioi innovaatiokaupunkihankkeen mahdollisuutta korjata Venäjän talouden ongelmia, vaan tarkastelen Skolkovo-keskustelua diskursiivisena ja materiaalisena prosessina: puhe innovaatiokaupungista muodostaa merkityssuhteiden järjestelmän, jolla on sekä materiaalisia perusteita että seuraamuksia. Fokusoin artikkelissani siihen, kuinka tätä monella tapaa uusliberaalille hallintamentaliteetille¹ rakentuvaa hanketta le-

Kuvat: Katri Pynnöniemi, Skolkovo Business School

gitimoidaan nojaamalla kansakuntadiskurssiin. Viitataan uusliberalismilla hallintamentaliteettiin, jonka kaksi keskeistä piirrettä ovat ekonomisaatio ja subjektifikaatio. Ekonomisaatio viittaa kaiken yhteiskunnallisen elämän mallintamiseen markkinoilla tapahtuvan kilpailun kaltaisena ilmiönä. Tämän mahdollistaa subjektifikaatio eli yksilöiden ymmärrys itsestään vapaina, tai paremminkin itseohjautuvina, rationaalisina toimijoina (ks. Foucault 2008).

Skolkovo-analyysi tukee väitettä, jonka mukaan uusliberalismi ja taloudellinen nationalismi eivät ole toisilleen vastakkaisia ilmiöitä. Taloudellinen nationalismi tyypistetään usein kansallisia päämääriä palvelevaksi ei-liberaaliksi politiikaksi: merkantilismiksi, protektionismiksi, tariffeiksi tai kiintiöiksi (Gilpin 1987; vrt. Crane 1999). Taloudellisen nationalismin ”uusi tutkimussuuntaus” on kuitenkin osoittanut, että sängen erilaisia talouspolitiikkoja on perusteltu nationalistisesti eli kansakuntaan viittaamalla (esim. Helleiner 2005; Pickel 2005; Helleiner

2002). Vastaavasti tietyt taloudellisen nationalismin piirteet voivat jopa edistää uusliberaalien hallintamuotojen leviämistä, erityisesti sellaisille alueille, jotka ovat aiemmin olleet suhteellisen eristyksissä markkinavoimilta (True 2005, 204). Artikkelin ensimmäisessä osassa perustelen väitettä Skolkovosta uusliberaalina hankkeena. Toisessa osassa keskityn tutkimaan innovaatiokaupunkia eräänlaisena kansallisenä projektina. Pohdin sitä, kuinka kansakuntadiskurssi *kansallistaa, luonnollistaa ja idealisoi* hanketta (vrt. Fougner 2006b).

Skolkovo ja vallan uusi maantiede

Neuvostoliiton hajottua Venäjä on eri tavoin pyrkinyt kiinnittymään kapitalistiseen globaalitalouteen. Skolkovon innovaatiokaupunki on konkreettinen yritys sopeuttaa Venäjää joustavuutta ja sääntelyn vähentämistä painottavaan taloudellis-poliittiseen näkemykseen. Hankkeesta puhutaan ankkurina, joka linkittää Venäjän

Kuvat: Katri Pynnöniemi, Skolkovo Business School

kiinteämmin poikkikansallisiin osaamis- ja pääomaverkostoihin (Skolkovo Foundation 2011a). Sen julkisia perusteluja motivoivat tulkinnat ”vallan uudesta maantieteestä”, jossa maailmaa hahmottuu ”virtojen tilana” (esim. Castells 1996) ja jossa kaupunkiverkostojen rooli korostuu (Sassen 1991). Näiden tulkintojen taustalla on uutta kansainvälistä työnjakoa luonnehtiva ristiriita: yhtäältä siirtymä fordistisesta, paikkasidonnaisesta tuotantomuodosta joustavuutta korostavaan taloudelliseen paradigmaan on merkinnyt tuotannon hajautumista. Toisaalta se on tarkoittanut rahoituksen ja hallinnan funktioiden keskittymistä ”globaaleihin” maailman-kaupunkeihin tai kaupunkiseutuihin. Pääoman ja tuotannon irtaantuminen toisistaan on kuitenkin tuottanut tarvetta luoda uusia fyysisiä paikkoja pääoman kasaannuttamiseksi. Globaalilla tasolla merkittävien kaupunkien tai paikkojen ajatellaan sivuuttavan kansallisvaltioiden tason ja muodostavan keskenään ylikansallisia verkostoja. Ideaalimuotoisena uuden globaalin talousjärjestelmän oletetaan järjestyvän westfalenilaisen valtiojär-

jestelmän sijaan tällaisten verkostojen ympärille (Sassen 1991; Golubchikov 2010, 626).

Tällaisessa vallan maantieteessä yksittäisten paikkojen merkityksen ajatellaan riippuvan niiden asemasta ylikansallisen verkoston solmukohtina. Maailma hahmottuu ”rajattomana teknologis-innovatiivisena tilana” (Medvedev 2011a), ja yksittäisiä paikkoja ajatellaan pisteinä, joiden kautta tieto, pääoma, kulutus ja merkitykset virtaavat sen sisällä. Valtiostrategioiden tasolla ilmiöstä puhutaan globalisaationa; valtiot keskittävät taloudellisen kehityksen voimavaroja strategisiin paikkoihin kuten tiettyihin kaupunkeihin tai kaupunkiseutuihin ja pyrkivät asemoimaan niitä mahdollisimman edullisesti suhteessa globaaleihin taloudellisiin virtoihin (esim. Brenner 2003). Panostukset Skolkovoon ilmentävät tämän ajatuksen rantautumista venäläiseen politiikkaan.

Idealityypiseen visioon sisältyvä ajatus kansallisen tason ja valtioterritorion merkityksen vähenemisestä on Venäjälle sovellettuna mullistava, koska se kyseenalaistaa perinteistä käsitystä

suuresta territorista maan suurvalta-aseman takeena. Sikäli kun Skolkovo-hanke lainaa tästä ideaalityyppisestä globalisaatiodiskurssista, se rakentuu varsin erilaiselle tilalliselle mielikuvitukselle kuin tuttu ajatus Venäjistä Moskova-keskeisenä ”hämähäkinverkkona” (esim. Widdis 2005, 221). Tältä osin se myös haastaa tiukan keskitettyä ja hierarkkista geoinstitutionaalista regiimiä, jonka puitteissa valtio on aiemmin harjoittanut jakopolitiikkaa (esim. Hall 1966; Collier 2011). Innovaatiokaupunkia hahmotetaan keskuksettoman, maailmanlaajuisen solmukoh-tien verkoston osana. Se on kuitenkin selkeän valtiovetoinen hanke, mikä muistuttaa siitä, että kuvattu dynamiikka ei typisty väitteeseen valtion merkityksen vähenemisestä globalisaation aikakaudella. Pikemminkin kyse on valtiotoimi-joiden osallistumisesta uudenlaisten tilallisinstitutionaalisten muodostelmien rakentamiseen ja uudenlaisille skaalojen välisille kytköksille nojaavan maailmanpoliittisen todellisuuden syntyyn (Golubchikov 2010, 629).

Ei-venäläinen Skolkovo

Pyrkimys esittää Skolkovo globaalisti merkittä-vänä solmukohtana on merkinnyt sen ei-venäläisyyden korostamista. Hallinnollisesti Skolkovo on muusta Venäjistä erotettu ”poikkeustila” (vrt. Ong 2006). Innovaatiokaupungin luonne ”maantieteellisesti erillisenä kompleksina” on eksplisiittisesti kirjattu lakiin (Federalnyi zakon No 244-FZ 2010). Skolkovon puitteissa toimivat yritykset ja yksilöt saavat nauttia mittavista hel-potuksista veronkannon, tullimuodollisuuksien ja maahantulokäytäntöjen osalta. Venäjän federaatio luopuu Skolkovossa myös osasta suve-reenisuuttaan; valtiollisten ministeriöiden sijasta hallinnointiyhtiö (*upravljajuštšaja kompanija Skolkovo menedžment*) vastaa monista tervey-teen, turvallisuuteen, asumiseen ja ympäristöön liittyvistä seikoista alueella.

Innovaatiokaupunkia muusta Venäjistä erot-tavan hallinnollisen järjestelyn perustelu kumpu-aa uusliberaalista ajattelutavasta: ideana on pitää ”luova toiminta” erossa sitä kahlitsevasta byro-

kratiasta (Vekselberg, Itogi 2010). Skolkovosta halutaan tehdä maksimaalisen houkutteleva ympäristö globaalin pääoman silmissä, ja inno-vaatiokaupungin myös esitetään olevan immuuni sellaisille Venäjän mainetta investointikohteena heikentäville seikoille kuten korruptio, omaisuu-densuojan puute tai viranomaisten mielivaltainen toiminta (Vedomosti 2010a).

Skolkovon arkkitehtuuri on suunniteltu si-ten, että kaupunki muistuttaisi muita globaalin verkoston keskeisiä solmukohtia. Venäläisessä Skolkovo-keskustelussa on herättänyt paljon huomiota kysymys siitä, miksi uutta *innogradia* ei rakenneta jo olemassa olevien tiedekaupunki-en (*naukograd*) yhteyteen (Rosbalt 2011).² Perusteluna toimii se, että nyt tarvitaan luovuutta ja uusia sosiaalisuuden ja yksilöllisyyden muotoja inspiroiva ympäristö (*Usloviya* 2011; Surkov, Vesti24 2010). Skolkovon kaupunginjohtaja ko-rostaa innovaatiokaupungin monikulttuurisuutta (Maslakov, RIA Novosti 2011a), mutta monikult-tuurisuus ei tässä yhteydessä tarkoita Venäjän federaation multietnisyyttä. Se viittaa ”urbanin elämän laatua” parantaviin ”italialaisiin, ranska-laisiin ja japanilaisiin ravintoloihin” (Pistre, RIA Novosti 2011a) ja ilmentää näin ”kommodifioi-tua monikulttuurisuutta” (esim. Möllers 2011). Skolkovon väestön esitetään olevan venäläisestä todellisuudesta irrallaan siinäkin mielessä, että Moskovasta alueelle johtavan valtatie ruuhkat eivät heidän kohdallaan ole mittava ongelma; monille asukkaista lentokentän läheisyys ja kansainväliset lentoreitit ovat huomattavasti merkittävämpiä kuin paikalliset auto- tai juna-yhteydet (Maslakov, Kommersant 2011).

Innovaatiokaupunki on suunniteltu globaalien virtojen mukana liikkuvan eliitin tarpeita ajatel-len. Siihen kuulumisen logiikka riippuu yksilön arvosta globaalin pääoman silmissä, ei niinkään kansalaisuudesta. Skolkovon toivotaan pitävän koulutetut venäläiset maassa (esim. Sergej Gu-riev, RIA Novosti 2011b; Moscow Times 2012) ja houkuttelevan sinne koulutettuja ja tarpeeksi hyvin tienavia ulkomaalaisia. Skolkovo-säätiö osallistuu venäjänkielisille tiede- ja teknologia-alan ammattilaisille suunnattujen kokoontumis-

Kuvat: Katri Pynnöniemi, Skolkovo Business School

ten järjestämiseen maailmalla (esim. Ru Sci Tech Forum 2012), ja ulkomaalaisia osajia ajatellen on luotu lainsäädäntöä, joka merkittävästi keventää viisumi- ja työlupakäytäntöjä (Federalnyi zakon No 244-FZ 2010; Federalnyi zakon No 42-FZ 2011).

Erään kriitikon mukaan venäläisistä puhutaan Skolkovo-hankkeen yhteydessä lähinnä ”uuden kaupungin estetiikan pilaajina” (Gontmaher 2010). Innovaatiokylää voidaan hahmottaa yrityksenä muuttua venäläisiä. Puhutaan uudesta skolkovolaisesta ajattelutavasta (*myslit "po-skolkovski"*), jonka odotetaan leviävän innovaatiokaupungista koko Venäjälle (PMJF 2011; Skolkovo Foundation 2011a). Erityisesti yhteistyön ulkomaalaisten yritysten ja instituutioiden kanssa esitetään altistavan venäläiset uudenlaiselle yrityskulttuurille (esim. Agreement 2010; Skolkovo Foundation 2011a). Konkreettinen toimenpide tällä saralla on Venäjän opetusministeriön ja Microsoftin yhteistyö Skolkovossa tulevaisuuden esi- ja peruskoulun prototyypin

kehittämiseksi. Uudenlaisen koulun tavoitteena on valmentaa lapsia elämään kilpailuhenkisessä korkean teknologian maailmassa (Minobrnauki 2011b; Minobrnauki 2011a).

Luonnehdinnat Skolkovo-koulun oppilaista vastaavat uusliberaalin *homo economicuksen* piirteitä (Foucault 2008); ne korostavat yksilöllisyyttä, menestyksen nälkää, vastuullisuutta, kasvua (*samorazvitie*) ja kilpailuhenkisyyttä (community.sk.ru 2012; ks. myös Moscow School of Management 2011). Skolkovolaisen ajattelutavan määrittämä subjekti eroaa diskursiivisella tasolla sosialistisesta subjektista, jonka odotettiin suhteutuvan kielteisesti ”porvarillisiin” luovuuden ja autonomiaan vaateisiin sekä yksilöarvoihin (esim. Hellbeck 2006, 350).³ Ulkomaalaisten vaikutteiden sivistävän voiman rinnalla myös innovaatiokaupungin arkkitehtuuri on valjastettu ”uuden ihmisen” luomiseen. Skolkovon johtamiskorkeakoulun suunnitellut brittiläinen arkkitehti David Adjaye kertoo rakennuksen houkuttelevaan dialogiin ja verkottumiseen

eli ruokkivan juuri sellaisia ominaisuuksia, joita ”Moskovan uudelta manageriluokalta” kaivataan (Adjaye, Financial Times 2010).

Siinä missä ulkomaalaisia ja venäläisiä osaa- jia yritetään houkutellessa Skolkovoon, lähialueiden alkuperäisasukkaita hahmotetaan ”virtana”, joka tulee nauttimaan innovaatiokaupungin toimivas- ta infrastruktuurista ja palveluista (Maslakov, Kommersant 2011). Koska innovaatioiden ajatellaan edellyttävän avoimuutta, alue on kuitenkin päätetty jättää aitaamatta. Skolko- von turvallisuudesta huolehtimaan pystytetään näkymätön, mutta ”maksimaalisen tehokas” teknologinen järjestelmä (Kommersant 2011; RBK Daily 2011; community.sk.ru 2011b). Se on osa Skolkovon identiteettiä ”älykaupunkina”; innovaatiokieli pyrkii peittämään valvovan silmän ja vallan läsnäolon, kun taas aidat ja tarkastuspisteet tekisivät ne näkyviksi.

Skolkovon kansallistaminen

Vaikka Skolkovo-hanke nojaa vallan uuden maantieteen kansallista tasoa väheksyvään ti- lalliseen mielikuvitukseen ja vaikka tietynlainen ei-venäläisyyden korostaminen on sille luonteen- omaista, innovaatiokaupungissa on selkeän kan- sallisia piirteitä. Artikkelin tässä osassa nostan esiin joitain esimerkkejä siitä, kuinka Skolkovo kansallistetaan, luonnollistetaan ja idealisoidaan kansakuntadiskurssia hyödyntämällä.

Skolkovo-keskustelun kriittiset äänet esittävät usein innovaatiokaupunkiin suunnattujen valtion jätti-investointien⁴ hyödyttävän joko pientä ve- näläisten eliittijoukkoa tai ulkomaalaisia (esim. Nemtsov ja Milov 2010; Moscow Times 2011; Zjuganov, Kommersant FM 2011). *Vedomosti*- lehdessä julkaistussa pilapiirroksessa Skolkovon keulahahmo Viktor Vekselberg on kuvattu Pyhä- nä Pietarina, joka kääntyy valtion veroviran- omaisia *innogradin* porteilta (Vedomosti 2010b). Kuva esittää Skolkovon veroparatiisina, jonka oloista pääsevät taloudellisesti nauttimaan muut kuin Venäjän valtio ja sen kansa. Samaan tapaan ulkomaisten suuryritysten kerrotaan asettuvan Skolkovoon vain hyötyäkseen taloudellisesti

työnantajalle suhteellisen edullisesta, mutta hy- vin koulutetusta venäläisestä työvoimasta (esim. Novaja Gazeta 2010).

Ajatus Skolkovosta Venäjän kansallisen kilpailukyvyyn ja kaikkien venäläisten hyvin- voinnin kannalta ratkaisevana hankkeena toimii selkeänä vasta-argumenttina tällaisille väitteille. Kilpailukyky puhetta luonnehditaan tutkimus- kirjallisuudessa totutusti (uus)liberaaliksi, sillä se kuvaa valtioita yritys ympäristöstä lainatulla mallilla ja ilmentää näin ekonomisaatiota eli talouden logiikan tunkeutumista siltä aiemmin suljetuille alueille (ks. esim. Fougner 2006a). Samalla kilpailukykydiskurssi kuitenkin uu- sintaa westfalenilaista ajatusta kansakuntien välisistä suhteista maailmanpolitiikan keskei- senä dynamiikkana (Fougner 2006b, 183). Sen varaan rakentuva tarina kansakunnan jaetusta taloudellisesta kohtalosta vaimentaa väitteitä valitun talouspolitiikan elitistisistä vaikutuksista:

Kuvat: Katri Pynnöniemi, Skolkovo Business School

Kuvat: Katri Pynnöniemi, Skolkovo Business School

”Vaihtoehtoja ei ole. ... Venäjä ei vajoa pohjaan kuten Atlantis, mutta [ilman Skolkovon ja modernisaatiohankkeen menestystä] elintasomme on kovin erilainen kuin toiveemme” (Vekselberg, Itogi 2010).

Poliittisen puheen tasolla eräs keino kansallistaa Skolkovoa ja luoda mielikuvaa innovaatiokaupungista venäläisten yhteisenä hankkeena on runsas me-pronominien käyttö. Venäjän kielen tapa hyödyntää me-pronominia poliittisessa puheessa on varsin vivahteikas (Pyykkö 1997, Lassila 2011). Poliittisessa puheessa monikon ensimmäisen persoonan käyttö viittaa usein ajatusten tai etujen yhdistämään joukkoon (Pyykkö 1997, vrt. Billig 1995, 11, 108): ”ulkomaalaisten partneriemme on ymmärrettävä, että he eivät voi tulla Skolkovoon suurien voittojen perässä ... tai hyötyäkseen venäläisestä osaamisesta, vaan kehittäääkseen maamme tiedettä, teknologiaa ja innovaatioita yhdessä meidän kanssamme” (Alferov 2011). Skolkovo-puheessa kollektiivisen monikon ensimmäistä persoonaa käytetään luomaan kuvaa venäläisten intressien lähtökoh-

taisesta yhteneväisyydestä sekä ruokkimaan vastakkainasettelua ”omien” ja ”vieraiden” välille (Pyykkö 1997, 12). Vaikka ulkomaalaiset usein esitetään positiivisessa valossa, me-pronominia käytetään aika ajoin vihjaamaan, että ”ulkomaalaisilla” on eri intressit. Tällä pyritään häivyttämään valitun politiikan erilaistavia vaikutuksia (vrt. Brubaker and Cooper 2000, 4–5).

Idealisoitu *innograd*

Venäjän modernisaatioprojektin lähtökohtana on pessimistinen kuva Venäjän raaka-aineriippuvaisesta taloudesta. Skolkovo-puhe maalaa kuvaa valoisammasta tulevaisuudesta. Innovaatiokaupungin toiminnot keskittyvät viiteen klusteriin: energiatehokkuuteen, tieto- ja viestintäteknologiaan, ydinteknologiaan, bioteknologiaan ja avaruusteknologiaan. Määritelmällisesti klusterit ovat maantieteellisesti keskittyneitä, tietyn teollisuudenhaaran puitteissa toimivia osaamisryppäitä (esim. Porter 2008, 199). Skolkovon ydinklusterin yhteydessä mainitaan tarve

turvata maan puolustuskyky (Sk.ru 2011a), mutta pääasiassa klustereita perustellaan niiden kyvyllä asemoida Venäjä globaalitalouden huipulle (Sk. ru 2011b). Klusteriajattelu siis noudattaa pääosiltaan globalisaation logiikkaa; vaikka kyseessä on ”Venäjän” tulevaisuuden turvaaminen, oletuksena on, että vain globaalien potentiaalien omaaviin aloihin ja alueisiin kannattaa panostaa (esim. Kovalevich, Rossijskaja Gazeta 2012).

Innogradin rakentamista perustellaan vetoamalla sen kykyyn kirkastaa kansakunnan imagoa; rakenteilla on ”brändi, jonka koko maailma tuntee” (Medvedev 2011b). Innovaatiokaupunki täytyy rakentaa, jotta ihmiset lakkaisivat lähestymästä maata ”öljytynnyrinä” tai ”halkokasana” (Surkov, Vesti24 2010). Imagokysymykset kuitenkin artikuloituvat tavalla, joka resonoi uusliberaalin hallintamentaliteetin kanssa: sotilaallisen mahdin, valtioterritorion koon tai väestömäärän sijaan arvovallan mittarina toimii näkyvyys globaaleilla markkinoilla. Luottoluo- kituksen, kilpailukyky- ja korruptioindeksien ajatellaan kertovat maan mahdollisuuksista houkutellessa globaaleja pääomavirtoja.

Kansakuntadiskurssilla on siis tärkeä legitiimoiva rooli; viittaukset Venäjän arvovallaan ja imagoon lataavat uusliberaalit hallintatoimenpiteet kansakunnan ylpeyteen ja pelkoihin vetoavilla teemoilla ja saavat ne resonoimaan sellaisten historiallisesti kerrostuneiden teemojen kuten ”kiriä ja ohittaa” –diskurssin kanssa: ”kyseessä on aikamme ja Venäjän taloudellisen tilanteen asettama tiukka vaatimus. ... Olemme katastrofaalisesti länttä jäljessä” (Vekselberg, Itogi 2010).

Luonnollisesti venäläisittäin

Kansakuntadiskurssiin nojaamalla pyritään luomaan mielikuvaa Skolkovosta Venäjälle ja venäläisille ”luonnollisena” hankkeena. Tässä tarkoituksessa innovaatiokaupungin edustajat hyödyntävät Venäjän ja Neuvostoliiton historiaa valikoivasti. Usein Skolkovon rakentaminen esitetään keinona päästä irti neuvostomenneisyydestä: ”tehtävänämme on saavuttaa uusi

sivilisaation taso, ei tehdä *jevroremontia* neuvostokodissamme, vaan rakentaa uusi Venäjä ja uusi talous” (Surkov, Vesti24 2010). Euroremontin käsite viittaa neuvostokäytäntöjen korvaamiseen länsimaisista virtauksista ammentavilla toimintatavoilla. Tässä mielessä Skolkovo ilmentää sitä sekä Putinin että Medvedevin ajan politiikkaa määrittävää yleisempää piirrettä, jossa neuvostoajan ongelmia nostetaan kriittisesti esille, usein ”läntisiä” standardeja ihannoiden, mutta samalla korostetaan ulkopuolisten ratkaisujen soveltumattomuutta venäläisiin olosuhteisiin.⁵

Skolkovo-keskustelussa neuvostoajan tiettyjä piirteitä hyödynnetään myös maabrändäyksen hengessä korostamaan Venäjän ainutlaatuisuutta. Erityisesti painotetaan maan väestön teknologisia valmiuksia ja niiden hyödyllisyyttä voitontavoitteluun tähtäävässä toiminnassa (vrt. True 2005). Usein muistutetaan siitä, että Neuvostoliitto oli ensimmäinen ihmisen avaruuteen lähettänyt maa ja tunnettiin loistavista tiedemiehistä. Vuonna 1921 Neuvostoliiton tiedeakatemian yhteyteen perustettu ydinlaboratorio nostetaan esiin Skolkovon ydinklusterin kuvauksissa, koska se todistaa Venäjän pitkäaikaisesta ”asemasta globaalina teknologisenä johtajana” (Sk.ru 2011a). Avaruusteknologiasta puhuttaessa kerrotaan sen määrittäneen Venäjän paikan taloudellisesti kehittyneiden maiden joukossa jo puolen vuosisadan ajan (Sk.ru 2011b). Neuvostoperinne on näissä kuvauksissa vankasti läsnä. Omaan aikaamme ne liittävät tapa hyödyntää historiallista kokemusta tavalla, jossa ratkaisevaa on sen painovoima globaalilla tasolla.

Kansallisia elementtejä on myös integroitu skolkovolaiseen arkkitehtuuriin. Skolkovon rakennuskannan suunnittelijat ovat maailmankuuluja nimiä. Globaaliarkkitehtonisilta piirteiltään innovaatiokaupungin halutaan muistuttavan ”maailmanluokan” kaupunkien rakennuskantaa enemmän kuin paikallisia traditioita (community.sk.ru 2011a, ks. myös Yurchak 2011). Esimerkiksi Skolkovon johtamiskorkeakoulu on ulkopuolelta kuin mikä tahansa ”uuden talouden” peilipintainen linnake. Rakennuksen sisäpuoli kuitenkin kiinnittää rakennuksen Venäjän

historiaan ja toimii näin sen luonnollistajana.

Sisätilojen suunnittelussa on erityisen näytävästi hyödynnetty Kazimir Malevitšin ja suprematismiin visuaalista kieltä. Malevitš ei lukeudu maassa laajalti rakastettuihin venäläisiin taideklassikoihin. Tämänkin valinnan voidaan siis ajatella kertovan siitä, miten kansallisesta perinteestä kumpuavaa symbolista pääomaa nostetaan esiin tavalla, joka resonoi globaalien vaikutteiden kanssa. Suprematismille luonteenomaista oli sen pureutuminen vanhan ja tulevan, menneen ja uuden maailman väliseen dynamiikkaan (esim. Harrison and Wood 2009, 294–298). Skolkovossa ajatus uudesta ajasta aktualisoituu voitontavoittelulle avautuvina alueina, uusina markkinoina, joiden erityisolosuhteisiin instituutiossa koulutetaan osaajia (esim. Moscow School of Management 2011).

Yhteenveto

Ulrich Beckin mukaan eräs oman aikamme keskeisistä paradokseista on se, että valtiotoimijat tekevät kansallisen intressin nimissä poliittisia toimenpiteitä, jotka suosivat transnationaaleja eli kansalliset rajat ylittäviä kehityskulkuja (Beck 2001). Skolkovo-hankkeen analyysi osoittaa, että tämä paradoksi on myös teknologisia inno-

vaatioita painottavan venäläisen modernisaatiohankkeen ytimessä. Visio *innogradista* resonoi monella tapaa uusliberaalin hallintamentaliteetin kanssa; sitä motivoi ajatus vallan globaalista maantieteestä, sen avulla pyritään parantamaan Venäjän asemaa erilaisissa markkinavetoisuutta mittaavissa vertailuissa ja muokkaamaan venäläisistä *homo economicuksen* kaltaisia hahmoja. Vaikka Skolkovon ei-venäläisten piirteiden korostaminen on keskeinen osa hanketta, hanke voidaan ymmärtää myös kansallisena projektina. Skolkovo-keskusteluiden analyysi osoittaa, kuinka kansakuntadiskurssi kansallistaa, luonnollistaa ja idealisoi innovaatiokaupunkihanketta. Tässä mielessä analyysi vahvistaa sen tutkimuskirjallisuudessa esitetyn väitteen, että uusliberalismi ja taloudellinen nationalismi ovat usein toisiaan tukevia ilmiöitä ja että taloudellinen nationalismi voi edistää uusliberaalien hallintamuotojen leviämistä erityisesti sellaisille alueille, jotka ovat aiemmin olleet suhteellisen eristyksissä markkinavoimilta. Skolkovon ja Venäjän tapauksessa tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä siihen produktiiviseen toimintaan, jossa venäläisestä ja neuvostoperinteestä kumpuavia piirteitä neuvotellaan sellaiseen muotoon, että ne resonoivat joustavuutta ja avoimuutta korostavan globaalitaloudellisen vision kanssa.

Viitteet

- 1 Hallintamentaliteetin käsite kumpuaa foucaultlaisen valta-analyysin perinteestä. Siinä hallintaa lähestytään ajattelun eli rationaliteetin ja käytäntöjen eli teknologian ykseytenä (*gouvernementalité, governmentality*). Siinä missä teknologia tarkoittaa hallinnan keskeisiä käytäntöjä, toimijoita ja sisältöjä, rationaliteetti viittaa vallitseviin tapoihin tehdä hallinnan ongelmia ymmärrettäväksi – sellaisiin seikkoihin kuten tiedon alat, asiantuntijasisällöt ja moraaliset käsitykset (Miller & Rose 2009).
- 2 Tuoreessa ”Suuren Moskovan” suunnitelmassa vanha tiedekaupunki Troitsk nostetaan Skolkovon rinnalle uuden, viiden tai kuuden keskustan varaan rakentuvan kaupunkirakenteen innovaatiokeskustaksi (Medvedev 2012).
- 3 Skolkovo-tapaus herättää pohdiskelemaan sosialistisen suunnitelmatalouden ja uusliberalismin yhteyksiä. Pyrkimys ”uuden ihmisen” luomiseen on tästä eräs kiinnostava esimerkki.
- 4 Valtion budjetista Skolkovolle on allokoitu 27 miljardia ruplaa vuonna 2012 (Minfin 2011).
- 5 Kiitän tuntemattomia arvioitsijoita tämän nykyvenäläiselle poliittiselle ajattelulle ominaisen piirteen kirkastamisesta sekä muista arvokkaista kommentteista.

Lähteet

- Agreement (2010), Agreement between the Skolkovo Foundation and the Massachusetts Institute of Technology.
- Alferov, Zhores (2011), *Talanty dlja novoi Rossii: myslit 'po-skolkovski'*, Pietarin kansainvälinen talousfoorumi, Pietari, 18.5.2011, http://www.forumspb.com/upload/shorthand/short-hand_188_ru.pdf (4.5.2012).
- Badyina, Anna & Oleg Golubchikov (2005), Gentrification in Central Moscow – a Market Process or a Deliberate Policy? Money, Power and People in Housing Regeneration in Ostozhenka. – *Geografiska Annaler B: Human Geography* 87, 113–129.
- Beck, Ulrich (2001), The Cosmopolitan State: Towards a Realistic Utopia. – *Eurozine*, 5.12., <http://www.eurozine.com/articles/2001-12-05-beck-en.html> (4.5.2012).
- Billig, Michael (1995), *Banal Nationalism*. London: Sage.
- Brenner, Neil (2003), 'Glocalization' as a State Spatial Strategy: Urban Entrepreneurialism and the New Politics of Uneven Development in Western Europe. – *Remaking the Global Economy: Economic-Geographical Perspectives*. Ed. Jamie A. Peck & Henry Wai-Chung Yeung, London: Sage, 197–215.
- Brubaker, Rogers & Frederick Cooper (2000), Beyond 'Identity'. – *Theory and Society* 29, 1–47.
- Castells, Manuel (1996), *The rise of the network society*. Oxford: Blackwell.
- Collier, Stephen J. (2011), *Post-Soviet Social: Neoliberalism, Social Modernity, Biopolitics*. Princeton: Princeton University Press.
- community.sk.ru (2011a), Skolkovo Foundation creates a new platform to help Russian architects integrate into the project, 19.9.2011, <http://community.sk.ru/press/b/weblog2/archive/2011/09/19/skolkovo-foundation-creates-a-new-platform-to-help-russian-architects-integrate-into-the-project-.aspx> (4.5.2012).
- community.sk.ru (2011b), Innograd Skolkovo: bezopasnost' bez zaborov, 20.11.2011, <http://community.sk.ru/press/b/weblog/archive/2011/11/20/innograd-skolkovo-bezopasnost-bez-zaborov.aspx> (4.5.2012).
- community.sk.ru (2012), Memorandum o sozdanii soobštšestva innovatsionnyh obrazovatelnyh organizatsii 'Školkovo', 1.3.2012, <http://community.sk.ru/press/b/weblog/archive/2012/03/01/memorandum-o-sozdanii-soobschestva-innovatsionnyh-obrazovatelnyh-organizatsiy-shkolkovo.aspx> (4.5.2012).
- Federalnyi zakon N 244-FZ. 2010. Ob innovatsionnom tsentre 'Skolkovo'. 28.9.2010.
- Federalnyi zakon N 42-FZ. 2011. O vnesenii izmenenij v Federalnyi zakon 'O migratsionnom utšete inostrannyh graždan i lits bez graždanstva v Rossijskoi Federatsii' i otdelnyje zakonodatelnyje akty Rossijskoj Federatsii. 20.3.2011.
- Financial Times (2010), Russian Evolution at Skolkovo, 25.1.2010.
- Foucault, Michel (2008), *The Birth of Biopolitics*. New York: Picador.
- Fougner, Tore (2006a), The State, International Competitiveness and Neoliberal Globalisation: Is There a Future Beyond? – *Review of International Studies* 32(1), 165–185.
- Fougner, Tore (2006b), Economic Nationalism and Maritime Policy in Norway. – *Cooperation and Conflict* 41(2), 177–201.
- Golubchikov, Oleg (2004), Urban Planning in Russia: Towards the Market. – *European Planning Studies* 12(2), 229–247.
- Golubchikov, Oleg (2010), World-City-Entrepreneurialism: Globalist Imaginaries, Neoliberal Geographies, and the Production of New St. Petersburg. – *Environment and Planning* 42(3), 626–643.
- Gontmaher, Jevgeni (2010), Sloboda mysli – *Gazeta*, 1.4.2010.
- Crane, George T. (1999), Imagining the Economic Nation: Globalisation in China. – *New Political Economy* 4(2), 215–232.
- Gilpin, Robert (1987), *The Political Economy of International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Hall, Peter (1966), *The World Cities*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Harrison, Charles & Paul Wood (2009), *Art in Theory, 1900-2000: an Anthology of Changing Ideas*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Hellbeck, Jochen (2006), *Revolution on My Mind: Writing a Diary Under Stalin*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Helleiner, Eric (2002), Economic Nationalism as a Challenge to Economic Liberalism? Lessons from the 19th Century. – *International Studies Quarterly* 46(3), 307–329.
- Helleiner, Eric (2005), Conclusion: The Meaning and Contemporary Significance of Economic Nationalism. – *Economic Nationalism in a Globalizing World*. Ed. Eric Helleiner & Andreas Pickel. Ithaca: Cornell University Press, 220–234.
- Itogi (2010), Risknem! Viktor Vekselbergin haastat-

- telu. – *Itogi* 26.4.2010.
- Izvestija (2011), V 'novuju Moskvu' ne pustjat 'ponajehavših'. – *Izvestija* 27.7.2010.
- Kommersant (2011), Skolkovo – gorod vremennogo naselenija. – *Kommersant* 15.9.2011.
- Kommersant FM (2011), Davaj seišas otremonirujem politišeskuju sistemu, vpered i prezident-skije vybory. – *Kommersant FM*, 22.12.2011.
- Lassila, Jussi (2011), *Anticipating Ideal Youth in Putin's Russia: The Web-Texts, Communicative Demands, and Symbolic Capital of the Youth Movements 'Naši' and 'Iduššie Vmeste'*. Jyväskylä:n yliopisto: julkaisematon väitöskirjakäsikirjoitus.
- Medvedev, Dmitri (2009), Poslanije federalnomu sobraniju Rossijskoi Federatsii, 12.11.2009, <http://www.kremlin.ru/transcripts/5979> (4.5.2012).
- Medvedev, Dmitri (2011), Sovmestnoje zasėdanije Komissii po modernizatsii i Popetšitel'skogo soвета fonda 'Skolkovo', 25.4.2011, <http://kremlin.ru/transcripts/11079> (4.5.2012).
- Medvedev, Dmitri (2011b), Press-konferentsija Prezidenta Rossii, 18.5.2011, <http://kremlin.ru/transcripts/11259> (4.5.2012).
- Medvedev, Dmitri (2012). Soveštšanije po voprosu razvitija moskovskoj aglomeratsii. 9.4.2012, <http://news.kremlin.ru/transcripts/14973> (4.5.2012).
- Minfin (2011), Osnovnyje napravlenija bjuđetnoi politiki na 2012 god i planovyi period 2013 i 2014 godov, http://www.minfin.ru/common/img/uploaded/library/2011/07/ONBP_2012-2014.doc (4.5.2012).
- Minekonomrazvitija (2011), Kontseptsija prodviženija Rossii na meždunarodnyh finansovyh ryнках v ramkah sozdanija meždunarodnogo finansovogo tsentra v Rossijskoi Federatsii. 28.3.2011, http://www.economy.gov.ru/minec/activity/sections/finances/creation/doc20110328_02 (4.5.2012).
- Miller, Peter & Nikolas Rose (2009), *Miten meitä hallitaan*. Tampere: Vastapaino.
- Minobrnauki (2011a), Položenije o konkurse kontseptsii na sozdanije 'školi Skolkovo', <http://mon.gov.ru/files/materials/8831/11.09.08-polozenie.pdf> (4.5.2012).
- Minobrnauki (2011b), Objavlenije o provedenii konkursnogo otbora kontseptualnyh predloženii po sozdaniju 'školy Skolkovo', <http://mon.gov.ru/work/konk/8831/> (4.5.2012).
- Minregion (2006), Kontseptsija strategii sotsialno-ekonomičeskogo razvitija regionov Rossijskoi Federatsii, <http://archive.minregion.ru/WorkItems/DocItem.aspx?PageID=148&DocID=136> (4.5.2012).
- Moscow School of Management (2011), *High Five 2006–2011*. Moscow School of Management Skolkovo.
- Moscow Times (2011), Overcoming the Bazaar Mentality. – *Moscow Times* 17.3.2011.
- Moscow Times (2012), Skolkovo's MIT Seeks to Stop Brain Drain – *Moscow Times* 17.2.2012.
- Möllers, Nina (2011), 'Economically, We Sit on a Cultural Gold Mine': Commodified Multiculturalism and Identity Politics in New Orleans. – *Selling Ethnicity: Urban Cultural Politics in the Americas*. Ed. Olaf Kaltmeier. Farnham: Ashgate, 189–203.
- Nemtsov, Boris & Vladimir Milov (2010), *Putin. Itogi. 10 let*. Moskva: Solidarnost.
- Novaja Gazeta (2010), Budet Medvedevu nauka. – *Novaja Gazeta* 30.9.2010.
- Ong, Aihwa (2006), *Neoliberalism as Exception: Mutations in Citizenship and Sovereignty*. Durham: Duke University Press.
- Pickel, Andreas (2005), Introduction: False Oppositions. Recontextualizing Economic Nationalism in a Globalizing World. – *Economic Nationalism in a Globalizing World*. Ed. Eric Helleiner & Andreas Pickel, Ithaca: Cornell University Press, 1–17.
- PMJF (2011), Talanty dlja novoj Rossii: myslit 'p-skolkovski', Pietarin kansainvälinen talousfoorum, Pietari, 18.7.2011, http://www.forumspb.com/upload/shorthand/shorthand_188_ru.pdf (4.5.2012).
- Porter, Michael E. (2008), *On Competition*. Boston: Harvard Business Press.
- Pravda (2011), Medvedev stšitaet rasširenije Moskvyy istoričeskoj zadatšei. – *Pravda* 4.9.2011.
- Pyykkö, Riitta (1997), Kuka on "me" poliitiikassa? – *Idäntutkimus* 1997/4, 7–20.
- RBK Daily (2011), 'Skolkovo' postroit innovatsionnuju sistemu bezopasnosti bez zaborov i šlagbaumov. – *RBK Daily* 21.11.2011.
- RIA Novosti (2011a), Sozdатели Skolkovo obsudili žiljo i kulturu innovatsionnogo goroda. – *RIA Novosti* 1.3.2011.
- RIA Novosti (2011b), Gurijev: institut Skolkovo pozvolit vypusknikam ostatsja v Rossii. – *RIA Novosti* 24.6.2011.
- Rosbalt (2011), Sovetskije naukoğrady nrvajatsja Putiny bolše tšem Skolkovo – *Rosbalt* 14.3.2011.
- Rossijskaja Gazeta (2012), Na jadernom 'jakore': Minekonomrazvitija gotovit novyje programmy dlja monogorodov – *Rossijskaja Gazeta* 17.2.2012.
- Ru Sci Tech Forum (2012), The First International Forum of Russian-Speaking Science and Technology Professionals, Cambridge, 10–11.3.2012, <http://www.ru-scitech-forum.org> (4.5.2012).
- Sassen, Saskia (1991), *The Global City: New York*,

- London, Tokyo. Princeton: Princeton University Press.
- Sk.ru (2011a), Klasteri – Jadernije tehnologii, <http://www.sk.ru/Model/AboutFund/Clusters/Nuclear-Technology.aspx> (4.5.2012).
- Sk.ru (2011b), Klasteri – Kosmos, <http://www.sk.ru/Model/AboutFund/Clusters/Space.aspx> (4.5.2012).
- Skolkovo Foundation (2011a), *First Steps, First Achievements: Skolkovo Foundation 2010–2011*. Moscow: Foundation for Development of the Center of Research and Commercializing of New Technologies Skolkovo Foundation.
- True, Jacqui (2005), Country Before Money: Economic Globalization and National Identity in New Zealand – *Economic Nationalism in a Globalizing World*. Ed. Eric Helleiner & Andreas Pickel. Ithaca: Cornell University Press, 202–219.
- Uslovija (2011), Uslovija arhitekturnogo konkursa na razrabotku arhitekturnyh kontseptsii žilyh kvartalov planirovotšnogo rajona ‘Tehnopark’ Innovatsionnogo Tsentra ‘Skolkovo’. Moskva. Vedomosti (2010a), Nalogi otmenjajutsja. – *Vedomosti* 21.4.2010.
- Vedomosti (2010b), Karikatura dnja. – *Vedomosti* 22.4.2010.
- Vesti24 (2010), Rossija budushhego natšnjotsja so Skolkova. Vladislav Surkovin haastattelu. – *Vesti24* 21.3.2010.
- Widdis, Emma (2005), To Explore or Conquer? Mobile Perspectives on the Soviet Cultural Revolution. – *The Landscape of Stalinism: The Art and Ideology of Soviet Space*. Ed. Evgeny Dobrenko & Eric Naiman. Seattle: University of Washington Press, 219–238.
- Yurchak, Alexei (2011), Aesthetic Politics in Saint Petersburg: Skyline at the Heart of Political Opposition. – *NCEEER Working Paper*, www.ucis.pitt.edu/nceeer/2011_824-15_Yurchak.pdf (4.5.2012).